

## Nr 86.

Av herr **Clason**, *angående skrivelse till Konungen i fråga om vidtagande av åtgärder för undanröjande av nu rådande fara av arsenikhaltig oljefärg.*

I den motion, som jag vid 1911 års riksdag väckte rörande åtgärder mot arsenikfaran (motion i Första kammaren nr 78) yttrades i slutet bland annat:

»Om, såsom sannolikt synes, den 1906 förändrade lagstiftningen har medverkat till att landets befolkning i högre grad än förut utsatts för en smygande sjukdomsfara, mot vilken den enskilde i regel alldeles icke eller endast med största svårighet kan värja sig, så kan något dylikt tydligen icke vara förenat med statens egna intressen. Utländske importörers önskemål böra givetvis icke få uppväga den nödiga omsorgen om folkhälsan.»

Riksdagen behjärtade faran och avlät i enlighet med motionens yrkande en skrivelse till Kungl. Maj:t (Riksdagens skrivelse nr 205) med anhållan, att Kungl. Maj:t ville utreda, vad från det allmännas sida borde göras för att i möjligaste mån upptäcka, förebygga och motverka faran av kronisk arsenikförgiftning, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Kungl. Maj:t har ock den 30 dec. 1911 bemyndigat chefen för civildepartementet att tillkalla sakkunnige för utredning i ämnet, och sedan den 30 jan. 1912 äro sådana sakkunnige tillsatte. Frågan är sålunda under behandling.

Medan arbetet pågår, har det emellertid som bekant visat sig, att faran är långt större, än man vid 1911 års riksdag hade anledning antaga. Ensamt i en enda byggnad i huvudstaden, det gamla riksdagshuset, i vilken vissa av statens ämbetsverk hava sina lokaler, hava bland 143 undersökta personer icke mindre än 133 lidit av arsenikförgiftning,

och enbart för denna byggnads befriande från smittoämnet lär beräknas en kostnad av 70- å 80,000 kronor. Det mått av försvagad eller förstörd arbetskraft och hälsa, som endast i denna byggnad giftet åsamkat, kan däremot ej uppskattas i penningar; tvivelsutan icke heller den nackdel för samhället, som uppstått och kommer att uppstå genom försenade arbeten. Och vad sålunda inträffat i denna enda byggnad i huvudstaden, är icke något undantagsfall; från andra ämbetslokaler därstädes och på olika håll i landet höras oupphörligt nya fall. Alltjämt åsamkas statsverket ytterst betydande kostnader, och alltjämt åsamkas statstjänare svår ohälsa. Därtill kommer ytterligare hela raden av andra, kommuner och enskilde, som på samma sätt utan eget förvållande blivit utsatta för denna lömska och farliga massförgiftning.

Lyckligtvis är numera en av de väsentligaste giftspridarne icke längre okänd. Arsenikkommitténs undersökningar hava påvisat, att i det gamla riksdagshuset smittkällan utan tvivel är att söka i den *holländska zinkvitt*, som utgör huvudbeståndsdelen i byggnadens inre väggfärger. Vilken proportionsvis *oerhörd* mängd arsenik *holländsk zinkvitt* innehåller i jämförelse med andra kvalitéter av zinkvitt, framgår av följande utdrag ur en tabell över arsenik i färger, som ingår i arsenikkommitterades utredning över arseniken i gamla riksdagshuset.

#### Bestämning av arsenik i färger.

Prov N:o	Färgens art.	Uppvägd mängd prov för analys.	Mg. As. i det upp- vägda provet.	Mg. As. pr kg. färg.
1 a	Zinkvitt »L. H. Grönt sigill» .....	21,5037 gr.	0,030	1,4
1 b	D:o d:o .....	20,0562 »	0,030	1,5
2 a	D:o »L. H. Vitt sigill» .....	20,4400 »	0,052	2,5
2 b	D:o d:o .....	20,6062 »	0,041	2,0
3	D:o »H. 166» .....	0,9320 »	0,510	547,0
4	D:o »M. Z. Grönt sigill» .....	20,1752 »	0,027	1,3
5 a	D:o »F. Z. Grönt sigill» ..	20,0340 »	0,022	1,1
5 b	D:o d:o .....	20,2788 »	0,024	1,2
6	D:o Matrikthyttans med röd krona och stjärna.....	1,0609 »	0,8625	813,0
7	D:o från dr Lindström, Gävle .....	1,0024 »	0,953	950,0

Proven nr 3, 6 och 7 i denna tabell äro *holländsk* zinkvitt; de övriga proven andra kvalitéer. Den holländska är sålunda *flere hundra* gånger arsenikhaltigare än de övriga.

Den i gamla riksdagshuset använda holländska zinkvitten innehåller, enligt ett meddelande i samma arsenikkommitterades utredning, 648 milligram arsenik pr kilo färg, d. v. s. också hundratals gånger mer arsenik än andra zinkvittskvalitéer. En väggyta, stor 200 kvadratcentimeter och på vanligt sätt bestruken 3 gånger med oljefärg av holländskt zinkvitt, har beräknats innehålla 7,76 milligram arsenik. I gamla riksdagshuset har emellertid zinkvitten något uppblandats med andra färger och bestrykningarna hava varit färre; icke dess mindre uppgå, enligt arsenikkommitterades utredning, arsenikhalten på 200 kvadratcentimeters väggyta i olika arbetsrum till mellan 0,506 milligram och 3,948 milligram. Då nu enligt gällande giftstadga av den 7 dec. 1906 tapeter och limfärg få hålla högst 0,19 milligram arsenik pr 200 kvadratcentimeter — med 0,20 milligram börjar förbudsgränsen — har således arsenikhalten i det gamla riksdagshusets med oljefärg bestrukna väggar varit sådan, att de allra beskedligaste proven i de undersökta rummen innehållit 2½ gånger så mycket arsenik, som är tillåten för tapeter eller limfärg, och att den giftigaste färgen är 20 gånger så giftig som högsta tillåtna arsenikhalt i tapeter eller limfärg. Icke under, att följderna blivit så övermåttan beklagensvärda.

Faran får emellertid naturligtvis icke bedömas efter denna byggnad allena, utan hänsyn måste jämväl tagas till landet i dess helhet. Enligt vår importstatistik infördes av zinkvitt, inköpt i Holland och Belgien:

1907 .....	1,522,982 kilogram
1908 .....	1,691,680 »
1909 .....	1,559,395 »
1910 .....	1,871,230 »

Den i Holland och Belgien inköpta varan utgör för varje år mer än hälften av rikets hela import av zinkvitt.

Då det torde kunna antagas, att s. k. schlesisk zinkvitt icke importeras inköpt i Holland och Belgien, utan att införseln av zinkvitt från Holland och Belgien varit uteslutande s. k. holländsk zinkvitt, inses lätt, vilka betydande giftmängder ensamt under dessa år på detta sätt spritts i vårt land. Att handeln med denna vara därtill, såsom bekant,

ligger i händerna på en försäljningskartell, har säkerligen icke minskat dess utspridande. Enligt en uppgift, som meddelats mig, och som jag icke har anledning att betvivla, lär i själva verket av Maestrichtfabrikens hela tillverkning en mycket betydande del gå just till Sverige.

---

Såsom botemedel mot den föreliggande faran kunde måhända ett importförbud mot all holländsk zinkhvitt vara befogat. Emellertid finnes också en annan väg att nå målet, och den har det företrädet, att den dels skulle drabba den farliga varan, även om den uppträdde under skyddande förklädnad av andra benämningar, dels också skulle drabba andra lika farliga varor. Denna utväg vore att i giftstadgan helt enkelt *likställa oljefärg med andra arsenikhaltiga föremål*.

Vad statens egen byggnadsverksamhet angår, lär, på grund av de sorgliga förhållandena i gamla riksdagshuset, numera av kungl. överintendentensämbetet denna utväg redan tillämpas vid avslutande av entreprenadkontrakt. I dessa bestämmes sålunda i fråga om oljemålning på putsad yta, dels att inga färgstoffer få användas, utan att deras frihet från arsenik är styrkt genom undersökningsbevis, dels att den zinkhvitt, som användes, icke får vara holländsk, utan skall vara schlesisk fabrikation. Det skydd, som sålunda framgent kommer att finnas i fråga om statens byggnader, bör emellertid naturligtvis utsträckas att gälla även kommuner och enskilde.

Tanken att i fråga om arsenikhalt likställa oljefärger med andra färger är i vårt land icke ny. Den före 1906 gällande giftstadgan av den 7 januari 1876 berörde visserligen icke med oljefärg målade föremål, men det kan åtminstone ifrågasättas, huruvida icke den i stadgans § 32 åt hälsovårds- och kommunalnämnder överlämnade allmänna befogenhet att ägna sin uppgift åt »undanrödjande av de vådor», som kunde uppkomma »av sådana varors försäljning och bruk, vilka äro med giftiga ämnen målade, färgade eller annorledes försatte», hade berättigat dessa nämnder att inskrida mot så flagranta massförgiftningar som de numera av den holländska zinkvitten föranledda. Enligt den nya giftstadgan av den 7 december 1906 äro däremot berörda nämnders befogenhet inskränkt till vissa bestämda fall, och från dem lär således hjälpen ej kunna erhållas. Men — och det är här det *synnerligen anmärkningsvärda* — den kommitté, som utarbetade den nya giftstadgan, och vilken som bekant i övrigt väsentligt utsträckte den i handelsvaror

tillåtna arsenikmängden, gav sitt den 20 februari 1906 avgivna förslag till stadga sådan avfattning, att oljefärg med hänsyn till arsenikfara skulle vara likställd med övriga färganstrykningar. Kommitténs § 28 lydde nämligen i sitt andra moment på följande sätt:

»2. Om uti boningsrum, samlings- eller arbetslokal tapet eller färganstrykning å vägg, tak, golv eller inredning vid undersökning enligt i föregående mom. åsyftad metod befinnes innehålla 0,20 milligram arsenik eller mera — beräknad såsom metall — i ett prov av 200 kv.-cm., vare husägare skyldig att vid anfordran av person, till vilken lokalen blivit för begagnande uthyrd eller eljest upplåten, borttaga den arsenikhaltiga tapeten eller färganstrykningen.»

En jämförelse med ovan angivna arsenikmängder i gamla riksdagshusets väggfärger visar genast, att dessa samtliga skulle omöjliggjorts genom giftstadgans utfärdande i denna av 1906 års kommitterade föreslagna form.

Emellertid avgåvos under förslagets remissvandring åtskilliga anmärkningar mot detsamma, bland annat jämväl från färghandlarsammanslutningar. I det slutliga yttrande kungl. medicinalstyrelsen avgav över förslaget den 31 oktober 1906 (inkommet till civildepartementet den 16 november s. å.) — ett yttrande, i vilket medicinalstyrelsen, enligt vad som anföres i en nedan omnämnd promemoria av den 2 dec. 1906, »uppenbarligen låtit vara sig angeläget att så långt kunnat ske tillmötesgå näringsidkare m. fl. i fråga om deras uttalade önsksningar» — företog sig ock medicinalstyrelsen att föreslå en vida lindrigare behandling av arsenikhaltig oljefärg än av andra arsenikhaltiga färger. Den hemställde nämligen om inskjutande i ovannämnda lagtext efter orden »ett prov av 200 kv.-cm.» av ett tillägg: »*men för anstrykning med oljefärg 20 kv.-cm.*», ett tillägg, som genom att för oljefärg minska den väggyta, inom vilken en arsenikkvantitet av 0,20 milligram skulle påträffas för att vara otillätlig, naturligtvis faktiskt släppte fram arsenikhaltig oljefärg vida lättare än andra arsenikhaltiga färger. Såsom motiv för denna betydande förändring anförde medicinalstyrelsen endast följande:

»Skulle mom. 2 av denna paragraf vinna Eders Kungl. Maj:ts nådiga bifall, torde den förändring av densamma böra vidtagas, att ett undantag göres, då den däri avsedda färganstrykningen är gjord med oljefärg. Då en däri möjligen förekommande ringa mängd av arsenik torde få anses, åtminstone enligt den grad av kännedom man för närvarande äger om dessa förhållanden, vara så fast bunden, att den ej kan anses hälsovådlig, synes det ej medföra någon risk i hygieniskt avseende att vid anstrykning med oljefärg göra den föreslagna bestämmelsen mycket lindrigare. Medicinalstyrelsen får därför, i överensstämmelse med tekniska högskolan, föreslå, att efter orden: »i ett prov av 200 kv.-cm.», tillägges: »*men för anstrykning med oljefärg 20 kv.-cm.*».

Man kan måhända förundra sig över, att medicinalstyrelsen tillstyrkte en så betydande ökning av den av de sakkunnige kommitterade förordade tillåtliga arsenikhalten i oljefärg, då styrelsen om denna arsenikhalts oskadlighet ej dristade sig använda starkare uttryck, än att den »torde få anses, åtminstone enligt den grad av kännedom man för närvarande äger om dessa förhållanden, vara så fast bunden, att» etc. Erfarenheten i gamla riksdagshuset och annorstädes har ju ock nu visat, att denna arsenikens förmenta bundenhet av oljefärgen alldeles icke existerar. Men vad som alldeles särskilt bör betonas, det är, att även med medicinalstyrelsens arsenikgräns för oljefärg — 0,20 milligram på 20 kv.-cm., d. v. s. 2 milligram på 200 kv.-cm. — hade den holländska zinkvitten, som, enligt vad ovan anförts, vid normal bestrykning lämnar 7,76 milligram arsenik på 200 kvadratcentimeter, varit portförbjuden, d. v. s. säkerligen också de i vårt land så mångtaliga offren för densamma räddade.

Emellertid undergick, såsom jag redan framhöll i min motion vid 1911 års riksdag, den föreslagna stadgan en ytterligare revision i arsenikhaltig riktning på den korta tiden mellan den 16 november 1906, då medicinalstyrelsens yttrande inkom, och den 7 december s. å., då stadgan utfärdades. I nämnda motion har jag påvisat, huru denna revision för vävnader (filt, korkmattor o. s. v.) och garner betydde en ytterligare fördubbling av den arsenikhalt, över vilken kommitterade ej vågat skrida — redan den innebar ju nämligen i stort sett en fyradubbling av den före 1906 tillåtna. Jag hänvisar i fråga härom till sagda motion. Men det är, såsom en förnyad undersökning nu visat, även samma revision, som föranlett, att trots både kommitterades och medicinalstyrelsens förslag, den arsenikhaltiga oljefärgen till sist i 1906 års utfärdade giftstadga alldeles släpptes lös att ohindrat utöva sina masshärjningar. Huvuddokumentet för denna revision är en i akten bevarad, den 2 december 1906 daterad, av sedermera t. f. föredraganden uti hithörande ärenden i medicinalstyrelsen civilingenjören K. Sondén under-tecknad promemoria, i vilken förordades, att allt uti momentet, som handlade om arsenikhalten i oljefärg, skulle utgå, och att momentet i stället skulle inledas på följande sätt:

»Om uti boningsrum, samlingsrum eller arbetslokal tapet eller med vattenfärg verkställd färganstrykning å vägg, tak, golv eller inredning» o. s. v.

Några medicinska grunder för detta den arsenikhaltiga oljefärgens totala lössläppande har jag ej påträffat i akten. Icke dess mindre var

det på detta sätt, som 1906 års kommitterades generella förbud mot *varje* färganstrykning med arsenikhalt av 0,20 milligram och därutöver å ett prov av 200 kv.-cm. utbyttes mot den utfärdade stadgans motsvarande förbud allenast mot »*med vattenfärg* gjord färganstrykning». Den sakkunniga kommittén hade föreslagit samma arsenikgräns för oljefärg som för andra färger, och medicinalstyrelsen hade, då den gick längre, enligt promemorians omdöme gått *så långt kunnat ske* i arsenikvänlig riktning; icke dess mindre togs nu ett ytterligare steg.

Goda grunder hava som bekant anförts för att den i 1906 års giftstadga för allehanda varor gällande, generellt medgivna arsenikhalten är alldeles för hög, för att provningskostnaderna äro för dyrbara m. m.; och det är att hoppas, att den utredning, som nu arbetar, omsider skall kunna framlägga tillfredsställande resultat i dessa frågor. Att, medan detta arbete pågår, fortfarande låta den holländska zinkvitten eller liknande fabrikat ohejdat fortsätta sina massförgiftningar inom vårt samhälle, lär dock ej kunna försvaras. Och då, såsom av föregående utredning framgår, det endast är genom ett ödesdigert, av 1906 års kommitterade aldrig avsett missgrepp, som detta sedan dess kunnat ske, synas alla skäl tala för, att detta missgrepp *snarast möjligt* rättas. På dessa skäl får jag hemställa,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t *snarast möjligt* vare sig vidtaga sådan ändring av § 28 mom. 2 i giftstadgan av den 7 december 1906, att orden »*med vattenfärg* gjord färganstrykning» utbytas mot »*färganstrykning*», eller på annat sätt vidtaga åtgärder, att den nu rådande faran av arsenikhaltig oljefärg, särskilt holländsk zinkvitt, undanröjes.

Stockholm den 27 januari 1913.

Sam. Clason.